

Charlotta

Žena T. G. M.

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.mf.cz
www.e-reading.cz
www.palmknihy.cz

MLADÁ FRONTA

Lenka Slívová

Charlotta: Žena T. G. M. – e-kniha
Copyright © Mladá fronta, a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Text © Lenka Slívová, 2018
Doslov © Josef Císařovský, 2018

ISBN 978-80-204-5023-4 (tištěná kniha)
ISBN 978-80-204-5234-4 (ePDF)
ISBN 978-80-204-5233-7 (ePUB)
ISBN 978-80-204-5235-1 (Mobi)

Lenka Slívová

Charlotta
Žena T. G. M.

Lenka Slívová

Charlotta

Žena T. G. M.

MLADÁ FRONTA

I.

»»»» Americké dětství a mládí ««««

Narození Charlie

Lidé, kteří mě milují, mi říkají Charlie.

Brooklyn, 1850

Po kamenité ulici protínané jedoucimi fiakry a lemované výstavními obchody kráčí rázným krokem mladý muž. Rudolph Garrigue dnes odešel z práce dřív, dostal totiž od poslíčka zprávu, že se mu narodilo třetí dítě. Třeba to bude konečně chlapec. Když se tu novinu dozvěděl, dodělal jen to nejnnutnější, zamkl kancelář v knihkupectví, které si otevřel v arkádách hotelu Astor House,¹ a vyšel na rušnou newyorskou ulici. Čekala ho cesta přívozem přes East River z města New Yorku do Brooklynu – domů za jeho ženou.

Po cestě si v hlavě probíral myšlenky z dnešních jednání. Prodej německých knih není v Americe tak výnosný, jak očekával. Přitom tady v roce 1846 jako nejnadějnější obchodní zástupce německé firmy F. A. Brockhaus provedl rozsáhlý průzkum trhu,² kdy navštívil Boston, Filadelfii, Washington a New York, a později na lipském veletrhu přednesl příznivou zprávu o velkých příležitostech, jaké se v Novém světě pro knižní trh nabízejí. Jenomže skutečnost byla jiná. Překvapilo ho, jak rychle zde lidé opouštějí svou mateřštinu, jako kdyby to bylo nějaké stigma. Podle údajů, které získal od dobrého známého z imigračního úřadu, za posledních patnáct let přesídlilo do Ameriky přes milion Němců, ale většina z nich byli chudí dělníci a farmáři, kteří neměli po večerech čas ani sílu knihy číst, natož aby si vyhradili peníze na jejich koupi.³ Německá kultura tady upadala. Tohle on ve své rodině nikdy nepřipustí.

Převozní loď mezitím doplula do přístavu a Garrigue si mávnutím ruky objednal drožku do Court Street. Byl stále zcela zabrán do svých úvah. Nemůže přece zklamat svého zaměstnavatele, pana Heinricha Brockhause, který mu věřil a vyslal ho do Ameriky, aby zde dobyl knižní trh. Možná by měl důvěřovat svému instinktu a pokusit se jít na to jinak. Nebude knihy jen přeprodávat, ale zkusí publikovat i vlastní tisky, mohl by třeba vydat nějakou výpravnou encyklopedii. Jen kdyby se všude nerozmáhaly veřejné knihovny. Ty by mohly jeho úsilí dokonale zhatit. Bude muset vymyslet něco, jak na ně vyvrát.

Na chvíli se z drožky zadíval směrem do ulice. Viděl množství žebráků a silně nalíčenou irskou ženu prodávající noviny, která byla známá tím, že své zákaznice okrádala. Přece jen si před těmi třemi lety, kdy se

sem přestěhoval, myslel, že v téhle čtvrti bude bezpečněji. Teď tu bylo tolik zlodějů, že si na ulici nemohl být jistý ani statný muž, a od přístavních doků se už nedalo ani ve zdraví vyjet vozem. V nedalekém irském slumu na Five Points propukly nedávno rozsáhlé nepokoje, výtržníci v noci zapálili celé řady domů zámožných obyvatel a pak ještě mařili práci hasičských sborů. Nejhorší bylo, že se ti buřiči začali shromažďovat v přístavu, kde ožebračovali cestující z lodí. Ztracené kufry a drobné potyčky tu byly na denním pořádku. Buřiči měli zřejmě v plánu obsadit a uzavřít celý přístav, aby tudy do města nevnikli další darmožrouti, kteří by v budoucnu zabrali jejich pozice. Garrigue si v duchu umínil, že proti tomu musí sám zasáhnout. Napadlo ho také, že by měl svou manželku, dvě malé dcerky, Emilií a Augustu, a to novorozeně přesunout někam do většího bezpečí a blíž k vlastní práci.

Není to tak dávno, co se sem sám z Evropy přistěhoval, aby v Americe začal nový život. Psal se rok 1847, v Evropě to začínalo vřít, nespokojenost chudých vrstev s feudálním útlakem dosáhla vrcholu, ve vzduchu byla cítit revoluce. Jemu se právě tehdy konečně podařilo přesvědčit nadřízené, že jeho plán prodávat německé knihy Američanům musí přinést úspěch. Vydal se na cestu naplněný sebevědomím, a jen co připlul do Ameriky, pustil se do práce s razancí sobě vlastní. Přivezl si kapitál, díky kterému si v červnu otevřel první obchod, a už na podzim, 15. září 1847, se stihl i oženit s Charlotte Lydií Whitingovou, dcerou z vlivné chicagské rodiny, kterou si vyhlédl už při první cestě do USA a zasnoubil se s ní. Práce bylo tolik, že neměl čas cítit se jako cizinec. V Novém světě se rychle zabydlel, bez potíží se přizpůsobil všem novotám. Tento dar zdědil po svých předcích, francouzských hugenotech, zvyklých na velké přesuny a stále nové životní výzvy. Rudolph Garrigue dostal do vínku jejich nezávislého ducha, a když přišla nabídka na studia a práci v Německu a později i vyhlídka na Ameriku, nebál se chopit příležitosti. Vždycky ale toužil mít trvalý domov a v něm ženu a děti, které respektují pána rodiny.

Drožka ho dovezla až na konec křižovatky Carroll a Smith Street, kde poručil zastavit. Zaplatil drožkáři a zamířil k obchodu, kde koupil čerstvé květiny pro ženu. Zbytek cesty k domu na Court Street došel pěšky. Už se na nový přírůstek v rodině těšil.

Americký domov

V Americe se všechno denně mění, nic není stabilní.

Rudolph Garrigue

V krbu brooklynského bytu praskalo dřevo a celý byt byl příjemně vytopen. Nahoře v matčině pokoji se nad novorozenětem skláněla babička Cecilie a ve vedlejším pokoji spaly pod dohledem služky dvě malé sestřičky. Charlotte Garrigue, Charlie, jak jí začali říkat hned po narození, přišla na svět 20. listopadu 1850 a dostala jméno po své matce. Charlotte Lydia Whitingová Garriguová se tak stala za krátké období tří let potřetí matkou, což bylo v souladu s tradicí jejich puritánských předků, kteří měli podobně odvážného ducha jako francouzští hugenoti, ale mnohem užší vztah k tradici.

Puritáni, reformovaní anglikánští protestanti žádající očistu církve a větší svobodu, se poté, co neuspěli doma v Anglii, vydali za oceán, kde chtěli na náboženském základě založit dokonalou společnost. První loď, Mayflower se sto dvěma poutníky na palubě, vyplula 6. září 1620 z anglického přístavu Plymouth a po strastiplné plavbě plné bouří a nemocí zakotvila v polovině listopadu v americkém přístavu Cape Cod. Už v průběhu plavby zemřelo na rozličné nemoci a vyčerpáním pět pasažérů, a dokonce se tu narodilo jedno dítě. Když se konečně vyloďili na pobřeží Nového světa, první rok v nové zemi přežila jen asi polovina z nich. Mezi nimi byl předek Lydie, John Alden.

Lydiini příbuzní byli lidé velmi zbožní, kteří se přesto nevyhýbali žádným materiálním výtobkům ani spojení se světem obchodu. V důsledku minulého útlaku pod britskou korunou chovali přirozený odpor k aristokracii a byli nakloněni novým, moderním formám vlády, v osobním životě ale zůstávali v zajetí pevných náboženských tradic. Hlavní autoritou rodiny byl muž, žena se měla k manželovi jakožto zástupci Boha na zemi chovat s co největší poslušností a pokorou. Manželství bylo naplněno, když bylo láskyplné a plodné, což se stalo Lydiiným krédem. Dbala o to, aby její muž, když přijde po práci domů, našel vše v perfektním stavu a mohl se těšit z toho, že jejich domov je bezpečným útočištěm, kde si může odpočinout a kde ho čekají vzorně vychované děti. Lydia svého muže ničím neobtěžovala. Byla jeho andělem, a pokud to Rudolph dovolil, i jeho duchovní rádkyní.

Tři měsíce po svém narození byla Charlie v rodném domě pokřtěna unitářským pastorem Frederickem A. Farleym. Vybrala ho babička,

protože se jí tento oblíbený netradiční kazatel, který ctil svobodu myšlení víc než dogma, velmi zamlouval. Matka a babička dbaly na to, aby děti vyrůstaly v duchovním společenství a svůj život založily na pevné víře v Boha a jeho řád. Životní styl ve městě byl přece jenom stále chaotičtější a anonymnější, a to bylo potřeba něčím vyvážit.

Rudolph Garrigue takovou potřebu náboženského života nikdy neměl. Svým dětem nikdy žádnou příslušnost k církvi nevnucoval a nechával věcem volný průběh. Od Lydie si tu a tam dal v něčem poradit, ale raději spoléhal sám na sebe. Veškerou jeho energii pohlcovaly starosti o obchod, a přestože si to nechtěl připustit, stále víc přemýšlel o tom, jak zaopatřit svou rozrůstající se rodinu. Prodej knih nezaručoval žádný stabilní a už vůbec ne nadstandardní příjem a Garrigue měl stále méně času věnovat se sobě a svým osobním potřebám. Často říkal, že se v Americe všechno každým dnem a každou hodinou mění a že největším uměním je udržet krok s vývojem věcí. Zaskočilo ho, že téměř vše, co se o podnikání naučil v Evropě, ve Státech neplatilo. Zoufale mu tady chyběla stabilita, na jakou byl zvyklý z domova. V Americe v mnohém panoval chaos a bezbřehá svoboda, na nějaké obchodní tradice a dlouhodobé vztahy se zákazníky tady mohl zapomenout. Zdálo se, že ve hře je i nekalá konkurence a škodolibá závist. Nebylo vzácností, když obchodní soupeři ve snaze někoho se zbavit nebo se pomstít použili praktiky běžné na Divokém západě – nechali podnik konkurenta jednoduše lehnout popelem.

Ničivé plameny pustošily jeden obchod za druhým a v roce 1852 málem do základů vyhořel i podnik Rudolpha Garrigua. Protože neměl firmu pojištěnou a požár způsobil značné ztráty,⁴ nezbylo než začít rychle jednat o náhradě škod, a hlavně přijít s novou strategií. Napadlo ho, že spojí síly s jiným knihkupcem a pokusí se zachránit svou společnost pomocí obchodního partnerství. Už na Vánoce 1852 měl i vyhlédnutého ideálního společníka. Vzpomněl si na staršího kamaráda z mládí, s nímž byl kdysi na stáži ve firmě Herold und Wahlstab v severoněmeckém Lünebergu. Friedrich W. Christern, který před časem přijel na Garriguovo pozvání do Ameriky a ve Filadelfii si založil vlastní knihkupectví, byl podobného obchodního smýšlení i nátury. Spojení se nakonec ukázalo jako přínosné pro obě strany – Garrigue měl známosti, Christern peníze. Obnovili „řádné německé knižní centrum“ na Barclay Street 4 v hotelu Astor a své přátelství zpečetili tím, že se Christern oženil s Garriguovou starší sestrou Emilií.

Jejich společným úsilím se nakonec Garriguův obchod dostal z nejhoršího a noví společníci byli brzy schopni doplnit sklady o novou vy-

branou literaturu a začali tisknout katalogy, aby se čtenáři v jejich rozsáhlé nabídce vyznali. Dokonce se pustili i do vydávání vlastních knih. Zdálo se, že všechno je na dobré cestě, ale jen do roku 1854, kdy jejich obchod s knihami opět někdo v noci podpálil, takže do rána zbyly z celého podniku jen ohořelé police a skříně. Tentokrát shořel i pracně připravovaný rukopis Brockhausovy *Ilustrované encyklopedie* a nově koupené stroje. Ale co bylo nejhorší, majitelé opět neměli uzavřenou platnou pojistku. To už bylo moc i na Rudolpha Garrigua. Když spatřil tu spoušť, na místě se rozhodl s podnikáním v této oblasti jednou provždy skončit. Oba společníci opustili „německé knižní centrum“ v hotelu Astor a v následujícím roce se jejich cesty nadobro rozešly. Christern zůstal v oboru a otevřel si pobočku jinde, Garrigue byl odhodlán zkusit štěstí v nějaké jiné oblasti.

Jen díky své cílevědomosti a schopnosti navazovat ve městě důležité kontakty nemusel Garrigue vystavovat svou rodinu nejistotě dlouho a čekání na novou příležitost se zbytečně neprotahovalo. Na doporučení vlivného J. J. Astora přišla nabídka od Německé společnosti města New York, aby se Garrigue stal jejím prezidentem, a on funkci s chutí přijal. Protože nebyl v té době příliš movitý, rada mu slíbila vyplácet rentu, což nebylo u takových funkcí obvyklé. Přes tento post se pak dostal k práci pro imigrační úřad, což bylo přesně to, co si vždycky přál dělat. Konečně byl přímo u zdroje potíží a mohl napravovat, co ho nejvíc trápilo. Byl přesvědčen, že jako příslušník místní elity má povinnost být ochráncem morálky, a čerpal pocit naplnění z toho, že v Brooklynu může ovlivnit dění ve městě. Stal se komisařem pro migraci na imigračním úřadě v Castle Garden,⁵ což byla první stanice, která měla odbavovat cestující z lodí, jakási předchůdkyně dnešní Ellis Island. Jedním z ušlechtilých záměrů bylo nové přistěhovalce chránit před divokými podmínkami, které panovaly v přístavu. Před jejím vznikem byli totiž nově přichozí okrádáni, podvodníci jim nabízeli levné ubytování a stravu, ale vzápětí jim bez další úplaty odmítali vydat kufry, muži byli verbováni na lacinou práci a ženy byly lákány, aby následovaly kuplíře do domů pochybné pověsti.

Na svou dobu byla instituce Castle Garden skutečně přelomová,⁶ nastolila zcela novou úroveň v jednání s přistěhovalci: v hale bylo zařízení pro odpočinek po plavbě, byla tu směnárna a salonky, kde se poskytovalo poradenství na další cestu, daly se tu koupit lístky nebo vyměnit peníze. Aby se zamezilo krádežím, zavedli tu také důmyslný systém pro odbavování zavazadel. Asistenti komisařů, takzvaní agenti, měli povinnost

cestující prohlédnout a vyčlenit nežádoucí osoby stranou. Nemocné nebo nezabezpečené posílali na ostrov Ward, prchající vězně odvedli do vězení.

Imigrační úřad v Castle Garden vracel městu řád a Garrigue se o to nemalou měrou zasloužil. Za ty tři roky, co tu pracoval jako komisař, neměl nouzi ani o vzrušující zážitky. Jeden takový prožil 7. května 1856.⁷ Úřad totiž při svém vzniku vzbudil nevoli u dvou skupin obyvatel. Měli jej na mušce přístavní šejdíři, kteří kvůli němu přišli o své podezřelé kšefty, a proto si hledali sebemenší záminku, jak se pomstít, a kromě toho byla imigrační komise v Castle Garden pod drobnohledem městské radnice, které nebylo po chuti, že přišla o kontrolu nad tak významným bodem města. Radní proto nalíčili past, jejímž účelem bylo povést úřadu poškodit.

Vyslali radního Jacoba Smitha, který se v přístavu domluvil s místními gaunery, a ti na právě kotvící lodi St. Nicholas začali bez ohlášení rychle vykládat zavazadla, která odváželi bez vědomí komisařů z Castle Garden na neznámé místo. Když šejdíři se zavazadly opouštěli loď, se zlomyslným úšklebkem cestujícím na palubě oznámili, že své věci naleznou v jiném přístavu a možná taky vůbec ne. Zmatení pasažéři, většinou z Německa, s hrůzou sledovali, jak odnášejí jejich jediný majetek, a začali panikařit. Když se muži z ochranné čety imigračního úřadu snažili šejdíře chytit, ti vytáhli zbraně a pohrozili, že je postřílí. Situace byla vážná. Nakonec se ochrannému komandu podařilo přístavní gang rozptýlit a kufry zachránit. Rudolph Garrigue pak v hale německé cestující uklidňoval a snažil se jim v jejich mateřštině situaci vysvětlit. Mezitím ale do haly vnikl zbytek gaunerů, kteří začali komisařům vyhrožovat noži. Byla povolána policie a incident se nakonec naštěstí obešel bez zranění. Garrigue přišel domů vyčerpaný a s pochybnostmi v mysli. Druhý den psaly o aféře a neutěšeném stavu v přístavu všechny větší deníky a Garrigue se po tomto zážitku začal rozmyšlet, zda má v úřadu vůbec zůstat, ohrožení ze strany přístavních gangů bylo soustavné a vypadalo to, že se situace nezlepší. Uvědomoval si, že kdyby se mu něco stalo, pro jeho rodinu by to znamenalo velké problémy. Nakonec se ale rozhodl zůstat.

Koncem roku 1856 zažila také Lydia Garriguová nepříjemné chvíle. Zpravidla trávila svůj čas s dětmi, s babičkou Cecilíí a dvěma služkami v bezpečí svého nového bytu v Hicks Street na Cobble Hillu, kam se přestěhovali, aby měli po narození dětí víc místností. V té době už totiž byla matkou šesti potomků, po Charlie se v roce 1852 narodil Walde-

mar, roku 1854 Isabella a rok nato Evelyn. Byt byl plný života, jak si Garriguovi vždycky přáli, a pokud to bylo možné, trávily děti většinu času vzadu za domem na zarostlé zahradě. Lydia se o ně pečlivě starala, četla jim, učila je, dbala, aby měly dostatek pohybu, a venku s nimi na čerstvém vzduchu pravidelně cvičila. K tomu musela vést domácnost a rozdělovat služkám úkoly. Občas byla na děti i na služby příliš mírná, na příkazy a rázná slova tu byl otec.

S malou dcerkou Charlie nebyly nikdy žádné problémy. Odmalička to byla klidná a poslušná holčička, kterou nemusel nikdo pobízet k práci ani k povinnostem, navíc se dokázala celé hodiny sama zabavit. Stačily jí k tomu třeba různobarevné mušle od strýce, který byl námořní kapitán.

Jednoho teplého letního dne, někdy ke konci srpna 1856 (Lydia byla opět dva měsíce v radostném očekávání), se v domě stala zvláštní příhoda.⁸ Nejmladší z Garriguových sloužících, Caroline Kuckucková, utekla před dům s jedním z Lydiiných dětí v náručí. Všimla si toho jiná služka, která spěšně zavolala paní domu. Lydia okamžitě vyběhla na schody před domem a viděla, jak dva neznámí lidé, muž a žena, drží Caroline pod rameny a hlasitě na ni něco pokřikují, zatímco Caroline drží v náručí její dítě. Obávala se nejhoršího, únosy dětí a následné vydírání bohatých rodičů bohužel byly na denním pořádku, a tak na služku křikla, ať se okamžitě vrátí s dítětem domů. Dívka nereagovala. Lydia proto nařídila jiné sloužící, aby ihned zavolala policii, a sama vyběhla neohroženě ven směrem k podivné trojici. Neznámý muž jí našťěstí po důrazném naléhání dítě předal, ale služku popadl a vlekl ji pryč. Lydia mohla jen bezmocně přihlížet, jak všichni tři mizí v ulici za rohem. Příběh měl dohru u soudu.

Zdálo by se, že v tomto případě budou Garriguovi jednoznačně stranou žalující a právem obviní neznámou dvojici z únosu služky z jejich domu. Ale nakonec to dopadlo jinak. V případě stanul jako žalobce majitel ubytovny Frederick Munchausen a obžalován byl Rudolph Garrigue. Manželé Garriguovi se museli dostavit k soudu ke křížovému výslechu. Munchausen o Caroline tvrdil, že je to jeho dcera, kterou Garriguovi unesli, a požadoval její navrácení. Během křížového výslechu se ale situace vyjasnila. Ukázalo se, že dívka Garriguům celou dobu lhala. Tvrdila, že nemá rodiče, a nevedla své pravé jméno. Ve skutečnosti se jmenovala Mena Munchausenová a patřila k oné neznámé dvojici.

Bylo zajímavé, jak se Caroline Kuckucková alias Mena Munchausenová do domu Garriguů vůbec dostala. Byl za tím velmi smutný příběh. Dívka byla v minulosti svedena jedním z klientů otcovy ubytovny,

rodina ji za to zavrhla a poslala do zařízení pro choromyslné na ostrov Ward, kde ji při jedné pochůzce objevil Rudolph Garrigue. Chtěl dívce poskytnout šanci, jak se ze zpackané situace dostat, a po poradě doma si ji vzali k sobě a dali jí práci pomocné služky. Při výslechu Caroline uvedla, že měla paní Garriguovou velmi ráda, protože to je moc milá a hodná paní, a nechtěla od Garriguů odejít, protože s ní v porovnání s jinými nadřízenými zacházeli laskavě. Soud nicméně nakonec uznal právo rodičů na dceru. Rudolph Garrigue dívce velkoryse zaplatil mzdu za celý následující měsíc a slíbil, že jí na adresu otcovy ubytovny zašle její prádlo a zbytek osobních věcí. O celém případě dvakrát podrobně referoval *The New York Herald* (20. a 24. srpna 1856), který uveřejnil i celý průběh křížového výslechu,⁹ takže se veřejnost do detailů dozvěděla, k čemu vlastně u Garriguů došlo.

Po incidentu se služkou a čerstvých neblahých zkušenostech z imigračního úřadu Rudolph s Lydií usoudili, že v této části města už pro jejich rodinu není bezpečno, navíc byt byl teď příliš malý pro jejich rozrůstající se rodinu. Rozhodli se proto, že se přestěhují někam, kde ještě nástrahy města nebyly tak nebezpečné a kde se aspoň zčásti zachoval venkovský duch. V té době se mnoho obchodníků a příslušníků městské elity stěhovalo z jádra bobtnajícího města a z centra přistěhovalectví, z Manhattanu a Brooklynu, do klidných oblastí Morrisanie, kde ještě nebylo tak přelidněno a nehrozila tu ani tak vysoká kriminalita. A Rudolph Garrigue byl připravený udělat všechno pro to, aby se tam jeho rodina mohla přemístit co nejdříve.

Zahrady v Morrisanii

Matka snila o životě v pastorálním společenství.

C. G. M.

Morrisania byla původně rozsáhlé panství aristokratického rodu Morrisů, vyhlášené svou jezdeckou dráhou. Rozkládala se severně od ostrova Manhattan a zachovala si doposud svůj venkovský ráz, působila spíš jako magická zahrada než část městské zástavby. Kam oko dohlédlo, táhly se lány s obilím a kukuřicí, krásy tu spásaly husté travnaté pastviny, na jejichž okraji byly jablečné sady. Jen tu a tam se uprostřed té zeleně rýsovala nějaká vilka s velkou okolní zahradou ohrazenou kamenným plotem. Za plotem většinou do ulice prorůstaly větve lísek s oříšky a keře maliníku pro občerstvení kolemjdoucích. Podle pamětníků tady v noci „ještě houkaly sovy, které našly útočiště v cedrových hájích“.

Lydia už se nemohla pobytu v Morrisanii dočkat. V dětství tady s rodiči bydlela a znala krásy i nástrahy všech míst této části ostrova. Člověk tu musel být opatrný, na mezích stále žilo několik druhů hadů a občas se v trávě našly i zatoulané suchozemské želvy, kterým v dětství říkali „to zvíře se sedlem na zádech“. Ale jinak to byl učiněný ráj pro děti a i rodiče si tady, vzdáleni ruchu New Yorku a Five Points, mohli oddechnout.

Brooklyn sice měla Lydia také ráda, zažila tu deset let svého manželství, nicméně s úzkostí sledovala, jak se město nekontrolovatelně rozrůstá. Zdálo se jí, že je den ode dne méně poznává. Záchytných bodů ubývalo a lidé vůči sobě začínali být nebezpečně odtažití. Chtěla navíc změnu a toužila nechat za sebou všechno nepříjemné. Dva požáry v knihkupectví manžela, jeho patálie v imigrační komisi, kde ho málem zabili, zkorumpovaní politici na radnici a nepokoje v přístavech, to všechno Lydia citlivě vnímala a jediné, oč jí v tuhle chvíli šlo, bylo bezpečí rodiny. Vracela se s dětmi do míst svého dětství, aby jim mohla dát dobrý základ do života a vychovat z nich slušné lidi. Věřila, že jí k tomu pomůže příroda i ona venkovská idyla.

Lydia už od mládí snila o životě v nějaké utopické společnosti, kde by byly vzájemné vztahy lidí bez poskvrny. Jako mladá dívka se chtěla zúčastnit experimentu na Brookově farmě,¹⁰ založené unitářským kazatelem Georgem Ripleyem, lákaly ji totiž představy transcendentalistů o komunitě, kde lidé žijí jako v nebi na zemi a snaží se spolu vybudovat nový Jeruzalém. Tehdy se odhodlala a napsala dokonce kazateli a spisovateli R. W. Emersonovi, který s hnutím zpočátku sympatizoval, že by

se ráda na Brookovu farmu osobně přijela podívat. Z plánu sice sešlo, ale touha prožívat život v nějakém pastorálním společenství a dosáhnout duchovní dokonalosti ji nikdy neopustila. Mluvila o tom s kolegyní ze své současné domovské církve Jane Farleyovou, ženou kazatele F. A. Farleyho, kterou sama velmi obdivovala. Jane Farleyová se dobře znala s Almirou Barlowovou, která na Brookově farmě strávila hodně času a lidé ji tam milovali pro její „velké srdce plné něhy“. Po svém návratu z farmy byla údajně Almira jako proměněná, nikdy nemyslela na sebe a byla svému muži naprosto oddanou pomocnicí. Takovými ideály Lydia žila a příklady podobných žen v ní vyvolávaly touhu se jim vyrovnat.

S Jane si často povídaly o tom, jak se lidé v Brookově komunitě pokoušeli zavést stejné možnosti pro všechny v oblasti vzdělání i pracovních příležitostí, hodlali zrušit rozdíly mezi muži a ženami a zrušit otroctví. Všichni pastoři tam se západem kázali podobné průkopnické myšlenky a zdejší ovzduší bylo plné svobody a obnovené naděje. Později to dopadlo jinak, než se očekávalo. Část lidí sem jezdila jen kvůli exotice – ti se zdrželi pár dní, většinu času jen okukovali, co dělají druzí, a nikdy nepřiložili ruku k dílu. Říkalo se jim „idealističtí turisté“. Z těch zbylých asi sedmdesáti stálých členů komunity se málokomu chtělo soustavně pracovat. Pokud vůdce komunity navrhl nějakou činnost, kterou by se mohli uživit, většinou šlo o úmornou práci na poli nebo o obsluhu těžkých strojů, a téměř všichni se vymluvili. Tahle svobodomyslná komunita nakonec nechvalně, ale nikoli překvapivě proslula tím, že se dostala do značných dluhů a v roce 1847 zkrachovala. To ale nijak neoslabilo Lydiino nadšení pro podobné iniciativy; právě v té době se měla vdávat a byla přesvědčená, že takový klidný kout plný dobré vůle dokáže sama vytvořit tam, kam ji Prozřetelnost zrovna postaví. Když teď ve své vlastní domácnosti zodpovídala za životy šesti dětí, které ji zahlcovaly různými požadavky, nebylo divu, že občas zalétla v myšlenkách do West Roxbury a svého vysněného života založeného na dokonalém duchovním společenství.

Stěhování do Morrisanie zabralo víc než týden, vůz s rodinným majetkem putoval mezi Hicks Street a přístavem hned několikrát a náklad se musel převážet přes průliv East River do Morrisova přístavu a odtud ještě přes celý ostrov až na křižovatku Boston Road a Fifth Street. Poté co se otec Rudolph sám vypravil do nového domu, aby se ujistil, že to hlavní už je na svém místě, určil datum odjezdu a celá početná rodina se radostně vypravila do nového sídla.

Lydia s babičkou Cecilíí si oddechly, když cestou k novému domovu objevily kostel a školu kongregační církve. Potěšilo je také, že celý ostrov protínala nová železniční dráha guvernéra Morrise. Většina otců rodin měla práci dole na Manhattanu a vše, co jim usnadnilo složité dojíždění do práce, bylo vítáno. Jejich dům stál uprostřed rozlehlé zahrady a děti výskaly nadšením, když zjistily, že se všude kolem táhnou nekonečné ovocné sady. Hned první den se vypravily na prohlídku okolí a v nedaleké přepychové vile se seznámily s první kamarádkou, veselou dívkou, která byla slepá.

Ženy mezitím přizpůsobily celý morrisanský dům plnému provozu. Zdálo se, že v Morrisanii bude všechno tak, jak si Garriguovi přáli. Domu vévodil honosný salon v přízemí, pokoje byly vzdušné a plné světla a bylo jich dost pro děti i dvě služky. Bujně rostoucí zahradě plné keřů vévodil urostlý dub. Tady si konečně vytvoří domov, o jakém snili, a zajistí dětem nerušené dětství. Při první večeři všichni usoudili, že se rozhodli dobře. Otec Rudolph uvítal, že má odsud blíž do centra New Yorku, kde pracoval, a už plánoval, kam děti vezme za kulturou.

Po večeři si Lydia při pohledu na děti uvědomila, jak je šťastná. Nejlépe se vždycky cítila doma se svou rodinou. Tady bylo její místo a ani si nedokázala představit, že by to mohlo být jinak, vždyť na ní závisela péče o šest dětí. Nikdy jí ale nebylo lhostejné, co se děje ve městě a jak jsou na tom ostatní, četla noviny a chtěla pomáhat druhým aspoň radou nebo útěšným slovem. Slibovala si, že jen co děti trochu odrostou, začne se víc zapojovat do života místní komunity. Uvědomovala si, že nemůže čekat na nějakou ideální dobu, která možná nikdy nenastane. Rudolphovi se v posledních letech podařilo dosáhnout významného postavení v úřadu, a i on měl své plány, takže budoucnost rodiny vypadala nadějně.

Dny v Morrisanii poklidně plynuly. Babička s Lydií měly dobrý pocit, že se v novém prostředí rodina rychle zabydlela. Dobře se zapsali v nové církvi a pro některé děti se podařilo sehnat místo v právě otevřené škole. Děti trávily část dne ve škole nebo se soukromými učitelkami a odpoledne si společně hrály na zahradě, objevovaly nové druhy květin, zakládaly si herbáře nebo sbíraly kameny a třídily je. Malá Charlotta kolem sebe shromáždila několik dětí a založila pro ně „klub šťastné hodinky“, Happy Hour Club.¹¹ Pozvané děti tu společně tančily, dováděly a občas si musely připravit i nějaký program pro ostatní, zazpívat nějakou píseň, povědět něco o knížkách, které četly, nebo přednést zajímavý úryvek. Když bylo teplo, matka se služkami připravily dětem malou cisternu s vodou na bojové hry. Lydia dávala dětem volnost, pokud dodržovaly

zásadu: „Hrej si, když se hraje, pracuj, když se pracuje.“ Nebyla nouze o stále nové zážitky. Vlastník panství, pan Morris, byl majitelem černých otroků, takže se děti v sousedství potkávaly i s několika osobami tmavé pleti.

Nejdůležitější chvílí dne byl otcův večerní příjezd. Když pan Garrigue přicházel od vlaku, kterým se každý den vracel z práce, děti už ho čekaly u branky, a jakmile se objevil, pověsily se na něj ze všech stran a táhly ho domů.

Po jedné příjemné večeři s rodinou se Rudolph Garrigue začel do novin. Článek v *The New York Times* popisoval příběh bratrů Harperů, majitelů významného knižního vydavatelství a tiskárny,¹² kteří se v poslední době museli potýkat s celou řadou zničujících požárů. Při jednom shořelo celkem šestnáct budov, přitom lehly popelem jak stroje, tak zboží téměř za milion dolarů. Z tiskárny zbyl po požáru jen komín trčící nad beztvarou masou zřícených domů. Jediné, co bratrům zůstalo, bylo několik ohořelých tiskárenských desek, jméno firmy a její silně zredukovaný kapitál. Bratři se ale údajně nehodlali vzdát, naopak chtěli situaci využít a začít jinak a lépe. Brzy po katastrofě objednali dvacet nových parních tiskařských strojů a začali plánovat rozsáhlou rekonstrukci budov. Nový závod měl být lépe organizovaný a také zabezpečený proti požáru. Pod článkem byl inzerát protipožární pojišťovny.

Garrigue se zamyslel. Ještě se tak úplně nevzpamatoval ze ztráty vlastního podniku, ale zaimponovalo mu, jak jeho kolegové v branži uvažovali a co nabízel inzerát. Šlo o to, postřehnout i v tragické situaci budoucí možnosti. Něco by se mělo udělat, aby se majitelé nemovitostí a podniků nemuseli obávat, že během jednoho dne přijdou o všechno, na čem léta usilovně pracovali. Rozhodl se, že si o tom promluví s vlivnými lidmi z Německé společnosti města New York, které byl stále členem, a že osloví i několik dalších známých s nápadem, který mu už delší dobu ležel v hlavě.

Brzy byla svolána schůze a Garrigue předložil pozvaným hostům svůj plán německé protipožární pojišťovny. Garriguovi kolegové zpočátku váhali, především chtěli dobře zvážít rizika. Požáry přece kdysi zruinovaly třiadacet firem nabízejících protipožární pojištění, které nebyly schopné pokrýt tak masové ztráty, navíc v poslední době jen v samotném New Yorku vznikly desítky firem nabízejících stejný druh pojištění. Bude třeba spojit síly, získat dostatečný kapitál a nějak se odlišit.

Garriguova neúnavná aktivita se vyplatila, dokázal si na svou stranu získat obchodního magnáta Conrada Poppenhusena a spolu s něko-

lika dalšími obchodníky se stal zakládajícím členem protipožární pojišťovny Germania,¹³ která se měla stát i jakýmsi sdružovatelem dalších pojišťoven. Vůbec prvním prezidentem se stal nakrátko Richard M. Hoe, vynálezce tiskařského rotačního stroje a Garriguův přítel, který bydlel s rodinou rovněž v Morrisanii. Projekt bylo třeba velice důkladně rozpracovat a připravit. Germania nakonec získala ke spolupráci ředitele 29 firem a brzy se mohla zaštitit kapitálem v hodnotě 8 200 000 dolarů. Konečně 15. března 1859 přinesl Garrigue domů své rodině čerstvý výstisk *The New York Times* s tímto článkem:

Březen 1859. Společnost Germania je nyní připravena přijímat vaše objednávky a vyřizovat vaše pojistné záležitosti. Jméno společnosti je inspirováno osmačtyřicátníky, německou emigrací do Spojených států v roce 1848, která se nebála bojovat proti aristokratické nadvládě a přijela do Ameriky za svými politickými právy. Prezidentem společnosti je Maurice Hilger, německý přistěhovalec, jeho tajemníkem je Rudolph Garrigue, rodák z Dánska, učený muž se skvělými literárními zkušenostmi. První pobočka bude otevřena na Beekman Street 5.¹⁴

Lydia se snažila přes mužovo rameno dočíst celý článek až do konce, houpajíc přitom malého Rudolpha Harolda opřeného o její bok, a když si přečetla zmínku o učenosti svého muže, nemohla skrýt dojetí. Dosud měla v živé paměti situaci, jak se jméno Garrigue objevilo v novinách ve velmi pochybné souvislosti, a měla radost, že se situace obrátila. Celá rodina byla v povznesené náladě, i děti byly na tatínka patřičně hrdé. Lydia potom stránku vystříhla a založila do černé složky k ostatním významným výstřížkům. A Rudolph si přitom uvědomil, že musí nechat jejich dům brzy řádně pojistit.

Salon u Garriguů

*Není zásluhou z dobrého rodu pocházet,
zásluhou je dobrý rod založit.*

Rudolph Garrigue

Morissania, 1862

Výstavný prostorný salon, kterému dominoval slavnostně uchystaný stůl, byl připraven k večeři. Pokoj byl lemován sedačkami potaženými sametem, na zdech visely obrazy starých mistrů a celému prostoru vévodila mosazná petrolejová lampa. Irské a německé služky, k nimž se v tomto domě všichni chovali obzvláště laskavě, přinášely na stůl talíře. Po zaznění mosazného zvonu se ze všech stran začaly sbíhat děti, které při vstupu do salonu uctivě zpomalily. Za nimi do salonu důstojně kráčeli Garriguovi a babička Cecilie. Nedělní večeře začínala.

Tak jako úplně všemu v domácnosti u Garriguů, i tady u večeře energicky velel otec Rudolph, „papá“, jak jej všichni nazývali. To on pokynul všem osmi dětem, šesti dcerám a dvěma synům, aby se usadili, a zkontroloval je ostřížím zrakem. To on je při jídle neustále opravoval – pořádek v jeho domácnosti byl pro něj něčím neoddiskutovatelným. Rudolph cítil, že své děti musí vychovat tak, aby dělaly čest svému rodu a postavení. Před večeří pronesla Lydia krátkou modlitbu, v níž poděkovala za všechny dary, a po polévce sama přidělila každému členu rodiny porci chutné pečeně. Večeři ale nestihla dokončit, protože seshora se začal ozývat pláč. Vrátila se tedy nahoru do ložnice, kde ji čekaly další dvě malé děti, Alice a Alexander. Děti jsou požehnáním od Boha a Garriguovi jich zatím měli deset.

Charlie bylo právě třináct let a vším, čím se zabývala, se snažila dělat otci Rudolphovi radost. Ten to sice nikdy naplno neřekl, ale ona vytušila, že je jeho nejmilejší dcerou. Jediná totiž dovedla držet krok s jeho přísnými požadavky na kázeň a nikdo ji nikdy nemusel nutit do povinností. Sama si často prohlížela jeho knihovnu, a dokonce projevila zájem přečíst si některé na její věk docela náročné filozofické spisy; těšilo ji totiž, když dokázala otce v hovoru zaujmout a on s ní rozprávěl jako s dospělou. Takové chvíle, kdy i ostatním dětem na její popud vyprávěl, jak poprvé přijel do Ameriky, cestoval po velkých městech a jak si otevřel vlastní obchod s knihami, byly pro ni největším zadostiučiněním. Dokázala vést rozhovor a působila téměř jako zkušený žurnalista. Pravda,

byla trochu moc vážná, rozhodně se velmi lišila od ostatních Garriguových dcer. Byla tichá a uzavřená do sebe, nikdy neměla potřebu skotačit, což její sestry nemohly pochopit a myslely si, že se přetvařuje. Zato jí to skvěle myslelo, čehož otec Rudolph s potěšením využíval. Naučil ji hrát šachy a někdy si s ní po večerech dal partii; synové byli přece jenom ještě příliš malí a neposední.

Navečer hráli všichni starší sourozenci v salonu slovní a vědomostní hry. Otec chvíli probíral s babičkou Cecilíí poslední události dne, ale brzy odešel do své pracovny. Dívky babičce ukázaly, co se naučily nového na piano a v hodinách zpěvu. Babička Cecilie byla spokojená, ale brzy obrátila pozornost dětí k něčemu jinému: začala je zkoušet, jestli si pamatují, co si posledně povídali o dávných předcích, kteří statečně přepluli oceán na lodi Mayflower¹⁵ a slavně připluli do Ameriky. Chlapci Rudolph a Waldemar přikývli a přinesli babičce maketu lodi. „A kdo z vás ví, který náš předek je spřízněný s francouzským králem Ludvíkem IX. Svatým?“¹⁶ otázala se babička. Dívky se začaly předhánět v tom, která dřív odpoví. Charlie nechala mladší sestřičky, Eleanor, Evelyn a Isabellu, aby se rozpovídaly o vážených předcích ze šlechtických rodů. Babička povídání uzavřela připomenutím, aby děti nikdy nezapomínaly, že mají ve svém rodě pevné kořeny, které budou jejich jedinou kotvou, ať už je to v životě zanese kamkoli.

Když se otec vracel z pracovny do salonu, aby se se všemi rozloučil, než odejde na důležitou schůzku, ještě zaslechl poslední babiččina slova a navázal na ně kazatelským tónem: „Děti, není tak důležité z dobrého rodu pocházet. Snažte se, aby vámi dobrý rod začínal!“

Charlie milovala svou rodinu a život v morrisanském domě. Bylo v něm neustále živo a veselo. I když si se svými sourozenci nemohla ve všem rozumět, byla tu hudba, která je spojovala. Povídala si sice raději s dospělými, ale péče o mladší sourozence bylo něco, co ji zvláštním způsobem naplňovalo.

Když se babička rozloučila, aby se vrátila do svého bytu dole v New Yorku, ani Charlie nezůstala se svými sestrami v salonu dlouho a pomalu se vydala nahoru. Na půdě v podkroví si zařídila vlastní malý pokojík a často se tam před celým světem schovávala. Nebylo divu, že tak toužila po klidu, vždyť v jejich domě se běžně pohybovalo až čtrnáct lidí a díky otcovu podnikání se tu ještě vystříдалo velké množství návštěv.

Pokojík na půdě si vybavila velmi skromně, vypadal spíš jako cela řádové sestry – prostý dřevěný stůl a židle, úzká police s desítkami knih a pár květin. Z pokoje byl výhled na ovocné sady, uprostřed nichž se

rýsovala cesta dolů do New Yorku, ale to nebylo tak podstatné. Charlie tu byla obklopena svými největšími přáteli, oblíbenými knihami a postavami z knih, o kterých byla přesvědčená, že jim rozumí víc než obyčejným lidem. Obzvláště Jana Eyrová a Shirley Keeldarová, samorostlé, odvážné dívky z románů Charlotte Brontëové, byly jejími každodenními průvodkyněmi. Charlie se líbilo, že tyhle dívky jsou nezávislé na ostatních a nevadí jim, že se vymykají okolí. Chtěla být jako ony, sama si také připadala jiná, což jí vyčítaly hlavně její dvě starší sestry. „Proč se tam nahoře pořád schováváš, Charlie? Pojď za námi dolů! Nebuď přece taková citlivka!“ volaly na ni často ze schodů. Charlie na takové výtky nereagovala. Přezdívka „Citlivka“ se ale v rodině ujala a sestry ji používaly ještě velmi dlouhou dobu.

Charlie nestačilo to, co běžně tehdy vyhovovalo dívkám jejího věku – trochu piana, nějaká ta romantická novela, procházky v parku a povídání o druhých. Něco v jejím nitru jí nedalo pokoj. Mířila výš, ale zatím nevěděla kam. Hledala odpovědi na množství otázek, které jí po přečtení filozofických spisů vířily v hlavě. Měla také obrovskou touhu navštěvovat podnětná kázání a prohlubovat svou víru. Pochopení nalézala hlavně u babičky Cecilie Garriguové,¹⁷ která se po smrti manžela přestěhovala z Kodaně do New Yorku ke své dceři Emilii a zařídila si u ní pokoj v evropském stylu, vybavený rodinným starožitným nábytkem a obrazy z Dánska. Babička Cecilie ráda druhým pomáhala, a proto si vzala k sobě na vychování obě starší Charliiny sestry, Emilii a Augustu. Charlie si prosadila, že bude k babičce také docházet. Pokaždé se už od rána na návštěvu těšila a vadilo jí, že sestry o babiččino mentorování neměly takový upřímný zájem jako ona. Babička vždycky z knihovny vytáhla originály Goethových knih a začala s dívkami rozebírat jeho filozofické myšlenky. Jindy jim brilantně předčítala z francouzské beletrie a pak trefně glosovala, co v knize zaznělo. Během učení je občas vyrušil nějaký nečekaný host; Cecilie byla proslulá svými rozsáhlými znalostmi politiky a aktuální situace v zemi, takže nebylo divu, že si k ní lidé často chodili pro radu. Charlie byla u toho, když si babička nenuceně povídala s místními vzdělanci třeba o reformách vzdělání a spiscích kazatele W. E. Channinga.

Pro Charlie byla babička Cecilie ztělesněním dokonalé silné ženy. Z každého babiččina slova i pohybu bylo znát, že zdédila po kurážných předcích mnoho vzácných vlastností. Ničeho se nebála, měla dar rychlého úsudku a zdálo se, že si dokáže poradit v každé situaci. Charlie se jí proto vyptávala, jaké to bylo, když byla mladá. A babička s chutí začala vyprávět dobrodružné příběhy z jejich rodinné historie.

Narodila se do bohatého rodu obchodníků a šlechticů de Coninck-Duntzfeldů a loď jejich předků brázdila takřka všechna moře světa. Jen do Indie kdysi z Dánska vyslali flotilu sedmatřiceti lodí. V Kodani měli výstavný palác a na venkově romantické panství Dronninggaard.¹⁸ V době, kdy měla malé děti, a měla jich celkem šest, se obchodu přestalo dařit. Tehdy se brzy za sebou potopilo mnoho jejich lodí s cenným nákladem a rodina náhle přišla o velkou část svého jmění. Její muž odjel do Mexika za prací a ona zůstala s dětmi sama v Evropě. Po čase se jí manžel ozval z Havany a požádal ji, aby za ním s dětmi co nejdříve přijela. Odjeli tedy do Havany, ale zaskočilo je nesnesitelné vedro, které děti špatně snášely. Cecilie se proto rozhodla, že se s dětmi vrátí domů, bez ohledu na to, že bude v Dánsku na všechno sama. „Jak to můžete sama bez manžela zvládnout?“ ptala se jí známá po návratu.

„Ale mně to vůbec není na škodu. A dětem to taky prospěje. Jen at jsou brzy samostatné!“

Stížnosti nebyly v jejím repertoáru. Snažila se svým dětem za každé situace ukazovat život z lepší stránky. Díky šlechtickým předkům se znala se spoustou umělců žijících v Kodani a své potomky brávala často do ateliéru sochařského mistra Thorvaldsena nebo na divadelní představení. Ani když byla rodina úplně na mizině, Cecilie nepropadla beznaději. Naopak, pustila se do práce a zařídila si malý obchod, kde prodávala kolínskou vodu a doutníky. I její syn Rudolph, který musel kvůli nedostatku peněz oželeť nákladná studia, se o sebe začal po bankrotu rodinné firmy starat sám a evidentně mu to prospívalo. Cecilie neměla ve zvyku panikařit, ani když jí zemřel manžel. Nebyl to pro ni konec všeho. Sbalila si věci a vydala se přes oceán první lodí do Ameriky. A hned se tady snažila pevně zapustit kořeny. Po svém příjezdu do Nového světa se okamžitě zapojila do práce v unitářské církvi, která svým důrazem na svobodu myšlení nejvíc vyhovovala její svérázné nátuře. Tady mohla o náboženství přemýšlet takovým způsobem, který neomezoval její fantazii. Její krédo bylo vskutku netradiční: „Každý člověk může být spasitel, dělá-li pro druhé něco dobrého.“ K tomu vedla i své vnučky, které si vzala pod svá křídla. Dohlédla na to, aby byly aspoň některé z Garriguoových dětí pokřtěny v unitářské církvi a aby na sobě odmalička duchovně pracovaly a vyvíjely se.

Babička se osobně přátelila s unitářským kazatelem Theodorem Parkerem a několikrát ho pozvala do rodiny. Jeho myšlenky ji silně ovlivnily a ve shodě s ním odsuzovala dogmata a „náboženské mýty“. Stačilo jí, když se člověk řídil podle jednoduché zásady: „Každý dobrý skutek je

dílo boží a my jsme tu proto, abychom konali. Jsme zodpovědní za svět a jsme to my, kdo se má snažit odstranit ze světa to zlé.“ To byly pravdy, které svým mladým svěřenkyním při každé příležitosti vštěpovala. Proto také Emilii, Augustu i Charlie už od útlého věku zapojovala do činnosti brooklynské unitářské komunity a po přestěhování do Morrisanie se v První kongregační církvi s vnučkami věnovala péči o děti z chudších čtvrtí.

Charlie babičku uznávala, vedle matky byla pro ni jednoznačně největším vzorem. Matku Lydii obdivovala, že za všech okolností dokázala být laskavá a uměla se neuvěřitelně ovládat. Na nějakou soustavnější činnost ale Lydia bohužel nikdy neměla dost času, i když sama také pocházela z kultivované a dobře zajištěné rodiny. Babička měla to, co matce chybělo – nikdy se nenechala omezovat tím, že měla děti, ani zastínit světem svého muže. Udržela si nadhled a dobrodružného ducha a i v pokročilém věku ji zajímalo, co se děje ve společnosti. Charlie v sobě právě díky babičce objevila potřebu být s lidmi a pracovat pro ně. Už dávno předtím si uvědomovala, že jí nestačí obyčejný život v pohodlí, ale nevěděla, jak si s tím poradit. Náhle jí všechno začalo dávat smysl. Unitářství poskytlo mladé Charlie jednu velmi důležitou útěchu – není tady pro sebe, a není tedy sama. A včas jí také nabídlo víru v sílu a nesmrtelnost lidské duše; pro unitářství je totiž typická víra v to, že smrt je jen přechod z jedné úrovně bytí do druhé. K Charlie toto poznání přišlo právě včas. Milovaná babička Cecilie, její nedostižný vzor, totiž zanedlouho, 9. května 1863, náhle při práci zemřela.

Ve víru války

Až bude každý každému přát, pak bude nebe na zemi.

C. G. M.

Morrisania, březen 1864

Konečně byla neděle ráno, čas zastavení a vydechnutí, čas, kdy člověk nabírá nové síly. Ze zahrady byl slyšet křik dovádějících dětí a odněkud z domu se ozývaly zvuky piana a zpěvu prostřídané smíchem. Otec seděl ve své pracovně nad otevřenými novinami a snažil se vytvořit si vlastní úsudek na to, jak dopadne válka Severu proti Jihu. Ta trvala nad očekávání dlouho, a jako kdyby to nestačilo, v jejím důsledku propukly v létě 1863 na Manhattanu silné nepokoje, kdy se chudí dělníci bránili naverbování do armády a rozhodli se rebelovat. Garrigue sám se dlouho rozhodoval, na kterou stranu se přiklonit. Už před vypuknutím války v roce 1861 se názory obchodní a městské elity na účast v konfliktu různily. Umírnění doufali v kompromisní řešení a s válkou jako řešením nesouhlasili, ale bylo tu značné množství obchodníků, kteří byli jasně pro, tušili nové obchodní příležitosti, a navíc byl New York hospodářsky závislý na vývozu bavlny z jihu.

Konflikt, ve kterém byla ve hře budoucí podoba Spojených států, měl několik příčin, které lze jen stěží všechny vyjmenovat. Byl zčásti způsoben stále větším rozdílem ve vývoji států na Severu a na Jihu. Severní státy Unie se za průmyslové revoluce překotně rozvíjely, bohatly, měly potřebu centrální vlády a jednotného trhu. Naproti tomu jižní, převážně zemědělské státy byly konzervativnější a chtěly si uchovat status quo. S narůstající migrací se také Američané museli zamýšlet, kdo by měl mít přístup k občanským svobodám a zda je otroctví v souladu s jejich ideálem demokracie. Po zvolení republikánského kandidáta Abrahama Lincolna v roce 1860 prezidentem vycítily některé státy Jihu nebezpečí a chtěly se od Unie odtrhnout a vytvořit vlastní celek, Konfederaci. V dubnu 1861 byl konflikt nevyhnutelný a začala válka. Už v roce 1862 byla země v takové krizi, že byl vyhlášen výjimečný stav. Do toho vyhlásil prezident Abraham Lincoln 1. ledna 1863 na území Unie osvobození od otroctví a v březnu 1863 byla zavedena povinná vojenská služba. Olej do ohně přilila vyhláška, na základě které se ti movití mohli z účasti ve válce vyplatit částkou 300 dolarů. Na to velmi podrážděně reagovali irští katolíci dělnického původu, plní hněvu vůči bohatým,

kteří nechápali, proč by měli bojovat za osvobození své budoucí konkurence – černochoů. Chtěli se vrátit k původním pořádkům, k místní vládě a nadřazenosti bílé rasy, a své krédo shrnuli ve sloganu: „Ústava ať je, jaká je, Unie ať je, jaká je, a negři ať jsou, kde jsou.“ Svou nespokojenost ventilovali v týdnů od 13. do 16. července 1863, kdy byl každý kout dolního Manhattanu zavlečen do boje. Ostrov zažil střelbu, v ulicích visely mrtvolky obyvatel tmavé pleti a rozmohly se požáry, během nichž do základů shořelo padesát budov včetně černošského sirotčince. Musela být povolána armáda, aby buřiče odrazila. Při této akci přišly o život stovky rebelantů.

Rudolph Garrigue byl velmi zneklidněný. Situace připomínala občanskou válku ve válce a přímo se dotýkala i dění v jeho firmě. Nejenže po inkriminovanou dobu musel zavřít kancelář na Wall Street 4, kam se mezitím přesunul z Beekman Street 5, ale nepokoje zasáhly i jejich první pobočku na Bowery 327. Pojišťovna Germania musela na základě zvýšeného počtu žádostí o náhradu za následky požárů znovu řešit svou finanční soběstačnost. Garrigue proto inicioval jednání o navýšení kapitálu. Hodlal se spojit se třemi konkurenčními protipožárními pojišťovnami a zřídit zastřešující agenturu, která by sdružovala i pojišťovací agenty. Většinu času kvůli tomu trávil mimo domov, protože musel vést složitá jednání ohledně řešení nové situace.

Když byl doma, mohl se se svou ženou bavit o tom, co se děje, a rád ji ve všem poučil. Válka je oba znepokojovala, ale rozhodli se nepanikařit. Lydia se snažila ve věcech orientovat, četla tisk a byla jednoznačně na straně Abrahama Lincolna, tedy pro zrušení otroctví v jakékoli formě. V první řadě jí šlo samozřejmě o bezpečí vlastní rodiny, i když silně soucítila i s menšinami. Když se začalo psát o ponižujícím postavení irských služebných, které v šedesátých letech ve velkém emigrovaly do Ameriky za prací a často byly už během plavby svedeny nebo po příjezdu lákány k prostituci, zajímala se o nově vydané vyhlášky, které měly zavést pravidla pro práci žen a zaváděly pokuty pro muže, kteří by se ženy na lodích snažili svádět. Vnímala bezpráví, které se druhým dělo, a zasadila se o to, aby se alespoň sloužící pracující v jejich domě cítili respektováni.

Své mladší děti chtěli oba, Rudolph i Lydia, co nejdéle chránit před drsnou realitou, ale ty starší včas zapojovali do konverzace o tom, co se děje venku, a vyžadovali od nich vlastní úsudek. Rudolph dbal na to, aby uměly zvážit situaci a dokázaly se dobře rozhodnout. Nerad nechával věci náhodě a neustále plánoval, jak zajistit, aby se jeho potomci o sebe uměli v životě postarat. Konečně měl i dostatek prostředků na to, aby se

všechny jeho děti mohly věnovat tomu, v čem byly dobré. Dohlížel, aby navštěvovaly dobré školy, do domu docházeli vychovatelé a soukromí učitelé jazyků i hudby. Lydia zas děti pobízela, aby si samy snažily utvářet svůj charakter, a dbala na to, aby nezanedbávaly cvičení na čerstvém vzduchu, jak to znala z vlastní rodiny.

Každé z dětí projevovalo nějaké vlohy; většinou byly talentované na jazyky a měly hudební nadání, rodiče podporovali i jejich zájem o přírodní vědy. Otec před lety neváhal investovat a zakoupil do salonu prvotřídní klavírní křídlo. Tento nástroj byl symbolem vysokého společenského postavení a každá lepší měšťanská rodina jej pokládala za znak vytříbenosti. Všechny dcery se postupně učily hrát a soutěžily mezi sebou, která dokáže zahrát jednu a tutéž skladbu rychleji a dokonaleji. Největší pokroky dělala Charlie, jako jedinou ji totiž neodradila těžká cvičení Carla Czerného. Měla pevnou vůli, dokázala si najít i v procvičování techniky zalíbení a brzy ovládala všechny Bachovy kantáty. Charlie byla také ze všech nejlepší v matematice, které se naplno věnovala pod dohledem domácího učitele.

V domě se neustále něco dělo. Téměř každý měsíc se u Garriguů slavily něčí narozeniny. Jako rodina se dohodli, že narozeniny nebudou v jejich domě těmi hlavními svátky, to by se stále jen oslavovalo, a víc se soustředili na základní události, jako bylo Díkůvzdání a Vánoce. Velký dárek k narozeninám dostávaly děti kolem dvanácti let jako symbol přechodu do dospělosti. Charlie věnoval otec na dvanácté narozeniny zlaté hodinky. Zprvu byla překvapená, protože starší dcery při svých oslavách nic takového neobdržely, a opatrovala je jako velkou vzácnost. Myslela si, že to jen potvrzuje fakt, jak je pro otce výjimečná. Jenže se stala nemilá věc: otec dva roky nato obdařil podobnými hodinkami i bratra Waldemara. Charlie se s tím nevyrovnávala lehce a hodinky od té doby odmítala nosit.

Bylo po nedělní snídani a Charlie sledovala matku, jak uklidňuje půlroční Esperanzu, která v noci špatně spala a často plakala. Malý Alexander seděl matce u nohou a služka mu podávala hračky, Alice s Ellou si hrály v rohu s domečkem pro panenky. Charlie dnes nešla do nedělní církevní školy, zůstala s matkou doma a snažila se jí trochu pomoci. Nebylo to poprvé, už delší dobu pomáhala matce vést domácnost a doučovala nejmladší děti. Nedávno si uvědomila, že matku jen velmi vzácně viděla jinak než v naději. Těhotenství bylo jejím přirozeným stavem a v Lydiině světě se většinou všechno točilo kolem dětí, jinak to ani nešlo.

Lydia měla neskutečný duchovní vhled do nitra svých dětí a uměla každému z nich říct, co právě potřebovalo, ale bylo těžké vybojovat si její plnou pozornost na delší dobu. Málokdy sice byli doma všichni, ale matka se jimi v myšlenkách neustále zaobírala, zvláště silně byla vázána na útlocitného syna Waldemara. Otec se snažil starší děti už brát ven do města, do divadla a na operu, v takových případech matka zůstávala s menšími dětmi doma. Otcí tak čím dál častěji dělaly doprovod do společnosti dcery, především Emilie a Augusta. Matka se v umění příliš nevyžívala, také nehledala žádnou slávu a povýšenost ji urážela, i když byla rodina po většinu času dost zámožná. Lydia mezi lidmi nerozlišovala, chovala se přátelsky ke všem, ať to byly služebné, prodavačky na trhu nebo významní obchodní partneři jejího muže. Když k nim občas přišel černošský pomocník pana Morrise, podělila se s ním o nové zprávy z války a povzbuzovala ho ve víře v dobrý konec. V oblastech, které ji zajímaly, byla v obraze, věděla, co se chystá v církvi nebo ve školství. Dokázala dlouze a zasvěceně mluvit o reformátorovi vzdělávání Horáci Mannovi, který propagoval zavedení veřejných škol pro všechny lidi bez rozdílu postavení, pohlaví a rasy. Otroctví připadalo Lydii jako prohřešek proti božím zákonům. To všechno byly názory, které v té době masově zaznívaly na kázáních různých kongregačních církví a Lydia z nich vydatně čerpala. Ač zůstávala v jádru vždy spíše puritánského zaměření a přikláněla se k anglikánské církvi, měla velké pochopení pro demokratizující proudy v nových církvích a unitářské názory. To byl svět, který s ní mohly sdílet její dcery včetně Charlie, ta se ovšem po vzoru babičky Cecilie už jednoznačně hlásila k unitářství.

V unitářské církvi

Má sestra, ač vždy zbožná, nebyla nikdy církevníká.

Sestra Alice G. Mott o C. G. M.

Ještě v Brooklynu brávala babička Cecilie malou Charlie do kostela Spasitele, který patřil unitářské církvi.¹⁹ Kostel si unitáři postavili sami. Většina z nich totiž patřila k bohatším vzdělaným vrstvám ve městě a mezi jejich podporovateli byli i význační obchodníci, takže církve netrpěla nouzí o prostředky a dokázala většinu svých projektů rychle zrealizovat. Odráželo se to i v tom, co a jak církve kázala. Brooklynská církev byla jednou z nejliberálnějších v Americe vůbec a její kazatelé byli často napadáni, že si z dogmatu vybírají to, co se jim hodí do nové doby, a pokud by to trochu šlo, nejraději by z Ralpha Waldo Emersona a Theodora Parkera učinili světce a za své krédo přijali racionální myšlení. Něco pravdy na tom bylo.

Unitáři, jimž se také říkalo „osvobození puritáni“, se chtěli záměrně vymanit z vlivu věroučných doktrín, které už podle jejich názoru neodpovídaly realitě, a zacházeli v tom opravdu hodně daleko. Ze svého učení vypustili ty články víry, které podle nich odporovaly zdravému rozumu, a jako stěžejní si ponechali víru v jednoho Boha (odtud název Unity = Jednota), což bylo záměrně velmi široké pojetí, přijatelné pro mnoho proudů svobodomyšlných věřících.

Pro unitáře bylo zásadní, aby jejich učení neodporovalo vědeckému pokroku a zůstávalo atraktivní i pro vzdělance, mladé lidi a progresivní elitu. Naprosto nepřijatelný pro ně byl starý kalvínský strach z věčného trestu a zatracení; místo toho toužili po církvi, která si nechce upírat radosti nové doby a v níž vládne optimismus a sebedůvěra ve vlastní síly. Některá kázání proto probíhala v přírodě, kde se obřad prolínal s vzdělávacími přednáškami a po programu se podávaly koláče a ovocné nápoje. Unitáři tím chtěli demonstrovat svou snahu propojit náboženský svět s běžným životem.

Kritikové jim vytýkali, že je to náboženství vytvořené podle poptávky, které si ohýbá krédo, jak zrovna potřebuje. Unitáři jim oponovali, že jen chtěli povolit příliš upjaté otěže puritánství, jež podle nich zcela zastaralo. Unitářským kazatelům byla nanejvýš drahá svoboda myšlení a otevřenost všemu novému, takže nebylo výjimkou, když témata nedělních kázání řešila problém otroctví, alkoholismu nebo rovnosti žen a mužů. Nechtěli jen řečnit, zajímalo je, jak se jejich víra uplatní v praxi.

Ambice této církve nebyly malé, chtěla zlepšovat společnost po všech stránkách, a protože měla ve svých řadách mnoho činorodých obchodníků, tak se jí to dařilo. Vznikla přirozená symbióza, v níž duchovní úzce spolupracovali s finančníky, mladí se starali o starší a politické problémy se řešily v duchovním rámci. Nikdo neměl potřebu uměle oddělovat různé sféry života.

V církvi se začaly výrazněji prosazovat ženy. Zakládaly kluby a jejich Ženská samaritánská společnost, svého času vedená ženou kazatele F. A. Farleyho, Jane Farleyovou, celé město přesvědčila, že ženy mohou být schopné organizátorky a na charitativních akcích dokážou vybrat spoustu peněz pro potřebné. Příkladem by mohl být Brooklynský hygienický veletrh,²⁰ monstrózní podnik, podobný dva týdny trvajícím městskému festivalu s trhy, do jehož organizace se zapojilo dvašedesát unitářských žen, které pro danou akci připravily nespočet humanitárních a zábavných aktivit.

Unitáři chtěli touto akcí podpořit vojáky ve válce a snažili se tak získat finance, které by později poskytli fondu pro válečné úlevy. Veletrh byl připravován velmi dlouho, pro spolupráci byla získána města Brooklyn a Long Island a sami unitáři se mezi sebou složili na pronájem brooklynské Akademie hudby. Pro samotnou akci společně vystavěli komplex hal, ve kterých sídlily haly umění a řemesel a provizorní restaurace nabízející speciality koloniální kuchyně. Veletrh byl zahájen 22. února 1864 ve tři hodiny slavnostním průvodem městských vojenských sil na Montague Street kolem brooklynské Akademie hudby. Budovy lemující ulici byly vyzdobené vlajkami a národními symboly a účast byla nadpočetná. V Akademii hudby se konaly trhy, aukce, bazary a hudební produkce. Kromě stánků s produkty místních firem byl v budově na jevišti umístěn obří nemocniční stan, kde si příchozí mohli koupit pohled z bojiště nebo kuriozity, které vyrobili zranění vojáci. Ve druhém týdnu probíhaly bály, na nichž se vybíraly peníze na válečné vdovy. Celý festival, trvající čtrnáct dnů, byl v závěru slavnostně zakončen oznámením vybrané částky. Prezident festivalu Abbot Low návštěvníkům sdělil, že se dohromady vybralo 400 000 dolarů. Peníze byly předány organizaci US Sanitary Commission (předchůdkyni Červeného kříže), starající se o zraněné vojáky Unie.

Unitářská církev, to byl svět, ze kterého Charlie v mládí načerpala do svého života značné množství podnětů. Byl to svět, který ji spojoval s její babičkou Cecilíí a uvolňoval z matčina příliš upjatého puritánství. Dal jí do života zájem o sociální aktivity, politiku i ženskou otázku.

Charlie bude ve svém životě mezi oběma směry, unitářstvím a puritánstvím, kolísat, někdy bude podléhat bezbřehé svobodomyšlnosti, která se štítí jakéhokoli dogmatu daného shora, jindy bude na sobě a na druhých nevědomě vyžadovat principy a ctnosti, které sveřepě hájila její matka Lydia. Tak jako tak bylo Charliino zajištěné dětství v Brooklynu a v Morrisanii vždy spojené se snahou překročit vlastní pohodlí a mít oči otevřené i pro druhé, kterým se nedostalo tak privilegovaného života.

Život mezi desíti sourozenci byl pro Charlie dobrou školou. Musela se naučit na sobě pracovat a dokázat se mezi ostatními prosadit svými schopnostmi. Zároveň byla ale vedena k mírnění svých ambicí a ke snaze o spolupráci a pomoc druhým. Vyvinulo se u ní sebevědomí, které však v sobě nemělo žádné známky pýchy.

Garriguovým dětem byly dopřány výsady běžné jen mezi členy vyšší městské elity. Otcí Rudolphovi se díky jeho vlastní houževnatosti podařilo zařadit se mezi členy newyorské smetánky a jeho postavení a finanční zázemí mu dovozovaly dopřát svým dětem na tu dobu značný luxus – vzdělání na prestižních evropských univerzitách.

II.

»»»»»»»» **Studia v Evropě** ««««««««

Cesta do Evropy

Jsmo v božích rukou a on je dobrý.

C. G. M.

Atlantský oceán, 1869

Bylo po večeři. Charlie seděla s několika dalšími spolucestujícími na palubě zaoceánské lodi a nechala se unášet rytmem mírných vln. Ocelově modré moře bylo dnes naštěstí mnohem klidnější a vítr vanul jen slabě. Lidé se po několika drsných dnech, kdy loď zastihla ošklivá bouře, raději ještě schovávali v kajutách, nabírali síly a léčili si každý po svém oslabené žaludky. Charlie se naštěstí zotavila rychle, a hned co dal kapitán povolení pasažérům, že mohou vyjít z kajut na čerstvý vzduch, neváhala, vzala si teplý pléd a vyšla ven. Její otec Rudolph a pan Leonard hráli uvnitř v kuřáckém salonu šachy a rozebírali Roebingovy návrhy na nově zahájenou stavbu Brooklynského mostu. Několik dalších amerických přátel se bavilo v lodní restauraci a pohodlně usazení popíjeli.

Už od rána plavba vesele ubíhala. Bylo znát, že po bouři zavládla na lodi odlehčená atmosféra. Při obědě přišel cestující pozdravit kapitán lodi Schwensen a při té příležitosti je seznámil s námořnickou pověrou, že na jednu plavbu do Evropy připadne jen jedna větší bouře. Pasažéři první třídy seděli v pohodlných křeslech kabinového salonu a hovořili o neškodných problémech. Charlie nepřekvapilo, že se lidé baví hlavně nejpapnými drby o známých nebo probírají nové objevy, ale nedokázala sdílet jejich ležérnost. Měla plnou hlavu myšlenek na Evropu. Už se nemohla dočkat, až se tam bude naplno věnovat své lásce – profesionální hře na klavír. Měla výčitky, že denně necvičí, a za těch čtrnáct dní, co stráví na moři, jí utíká čas. Aby nevyšla z formy, snažila se v kajutě alespoň studovat notové záznamy a „číst hudbu“.

V salonu první třídy, ve kterém na zdech visely obrazy se sceneriemi z Německa, Anglie a Ameriky, zahlédla dobře zásobenou knihovnu a prvotřídní piano. Neměla zatím odvalu se zeptat, jestli by na něm během plavby nemohla cvičit, zdálo se jí, že některé kusy ještě neovládá natolik, aby je mohla hrát před obecností. Ale ta možnost tu byla a určitě se pokusí zeptat otce, jestli by to nemohl zařídít. Pokud Charlie během cesty nestudovala noty, snažila se alespoň získat co nejvíc nových vědomostí. Z dálky se bavila pozorováním chování ostatních – v první třídě vždycky cestovali zajímaví lidé z významných společenských kruhů,

s nimiž otec často a rád navazoval hovor. Také se vyptávala pomocného kapitána, kolem jakých území loď právě projíždí a jaký je její stav, a dělala si o tom podrobné zápisky.

Parolod Westphalia byla postavená ze železa a na její dřevěné palubě se tyčil jeden černě nalakovaný komín a dva vysoké stěžně s plachtami. Čtyři záložní čluny lemovaly boky této pevné a spolehlivé lodi, která dokázala vyvinout rychlost dvanáct uzlů a mohla pojmout až osm set lidí včetně posádky. Jednotlivé třídy byly od sebe přísně oddělené, v první třídě, umístěné hned pod palubou, bylo devadesát cestujících, kteří měli k dispozici společenskou salonku, kde bylo posezení s měkkým polstrováním, kuřácký salonek pro muže a salonek na psaní pro dámy. Všichni se společně scházeli na obědy a večeře v přepychové restauraci. Pro sebe měli vcelku prostorné kajuty se základním vybavením a měli povolení vycházet na promenádní palubu. Pod nimi byla druhá třída, jejíž vybavení i pobyt na palubě už byly značně omezené, ale ještě ucházející. Bylo tu ještě takzvané „mezipatro“, prostor natolik nepohodlný, že se mu nedalo ani říkat patro, kde se vedle skladů s uhlím a dřevem tísnili chudí lidé, kteří směli vycházet zvláštním vchodem ven jen na výslovné povolení kapitána, a to maximálně jednou denně. Mělo to svoje opodstatnění. Tím, že byly některé prostory mezi třídami střídavě sdíleny, existovalo značné nebezpečí nákazy. Nicméně všichni museli občas na čerstvý vzduch.

Převážná část lidí z mezipatra jela do Evropy ze zcela jiného důvodu než cestující v první třídě. Zpravidla se vraceli domů, bez peněz, bez plánů a zklamaní, že v Americe nenašli to, co tam hledali. Naopak Američané se plavili do Evropy převážně za obchodem, vzděláním či kulturou. Jedna loď dokázala pojmout neskutečné množství rozmanitých lidských osudů.

Ochladilo se a paluba se pomalu vyprazdňovala. Charlie aspoň mohla chvíli v klidu přemítat. Ráda ostatní lidi zpovzdálí studovala, ale většinou ji to po nějaké době unavilo. Lidské pomluvy a zájem o malichernosti ji natolik zmáhaly, že cítila silnou potřebu se od ostatních vzdálit a nadýchat se čerstvého vzduchu. Měla by se soustředit na to podstatné. Studia v Evropě! Její učitelka hry na klavír tvrdila, že je to velká výsada, jet do Evropy a studovat hudební umění na vyhlášené lipské akademii. Zároveň ale měla pro Charlie na cestu i slova varování: „Nebude to tam takové, jak jsi zvyklá u nás. Bude to zcela jiný svět. Svět, kde berou hudbu velmi, velmi vážně,“ říkala.

V Charlie narůstala zvědavost. Co tím mohla její učitelka myslet? V Americe přece také pěstují hudbu na vysoké úrovni! Hudební ansámbl

v unitářské církvi byl, pravda, spíše amatérský, ale obě akademie hudby, v Brooklynu i na Manhattanu, dokázaly připravit pro své obecenstvo špičkový repertoár, a na co nestačily, na to si ze zámoří zvaly zahraniční interprety. Charlie nemohla zapomenout na koncert italské operní divy Adeliny Patti, na který je otec pozval a po jehož vyslechnutí se chtěly všechny Garriguoovy sestry věnovat hudbě profesionálně.

I matka ji už dlouho před plavbou zásobovala radami. Pořád opakovala, ať při bouři v každém případě zůstává v kajutě a ať se i při dobrém počasí raději drží dál od okraje lodi. Byly přece případy, kdy nečekaná obří vlna smetla lidi z paluby. Když Lydia svou dceru Charlie vyprovázela k přístavu, měla ve tváři svůj obvyklý důvěřivý výraz, ale Charlie dobře vnímala, v jaké nepohodě matka je. V poslední době se to v novinách jen hemžilo články o srážkách lodí v mlze, o jejich zmizení za bouří nebo o zničení plavidla samovznícením parního kotle a následným požárem. Téměř každý druhý rok se psalo o potopení nějaké lodi, při němž moře pohltilo ve svých hlubinách stovky cestujících najednou. Jen posledních pět potopených lodí pohřbilo víc než dva a půl tisíce lidí: loď Central America zanechala v hlubinách 425 lidí, loď Lady Elgin, která se srazila s válečným škunerem, 400 lidí, Brother Jonathan 225 lidí, Evening Star 283 lidí, na lodi Sultana vybuchl parní kotel a v důsledku toho uhořelo nebo se utopilo dokonce 1200 osob.²¹

Když se někdo z rodiny musel plavit po oceánu, většinou jel jen s minimálním doprovodem, aby v případě katastrofy nezahynula celá rodina. Lydia už jedenkrát ve svém životě prožila trýznivé obavy, když čekala na návrat lodi, na níž měl její snoubenec Rudolph připlout z Evropy. Zdálo se jí tehdy, že se plavba nějak podezřele protahuje, navíc měla stále v hlavě osud Rudolphova bratra, námořníka Otty, který dva roky před jejich svatbou na moři zahynul. Když se narodily děti, a po několika vlastních krušných plavbách do Evropy, nabyla přesvědčení, že voda je nejlepší na mytí a venkovní hry dětí. Proto téměř nikdy s manželem na lodi neplula a pokaždé také dohlédla na to, aby spolu necestovali víc než tři členové rodiny současně.

Zato Rudolph se moře nebál. Choval se na lodi naprosto přirozeně, rád se dobře najedl, napil a potom studoval finanční přehledy nebo noviny, hrál šachy a diskutoval s pasažéry, kteří se mu zdáli dostatečně významní. Loď byla pro něho jakousi pracovním vodě. Když potřeboval v Evropě zařídit nějaké záležitosti, prostě se tam vydal. Jeho kodaňský dědeček Duntzfelt vlastnil desítky plavidel, která převážela vzácné zboží z Indie do Evropy, a nezlomilo jej ani to, když se jeho vlastní otec při

plavbě za obchodem už nikdy domů nevrátil. Ztráty patří zkrátka k životu a není třeba se zbytečně dojímat.

Charlie si plavbu užívala, brala ji jako dobrodružství. Nebezpečí se nebála, věřila ve šťastný osud, který je ochrání už kvůli matce, pro kterou by byla ztráta blízkých osudná. Bez otce se matka nikdy necítila ve své kůži, a vždycky když na dlouhou dobu někam odjížděl, musela se násilím proměnit v jinou bytost. Jako by si navlékla novou zbroj, chovala se jako velitel domácnosti, který uděluje rozkazy služkám a posouvá děti náležitým směrem. Nemohla být tou něžnou bytostí, jakou se cítila.

Charlie si v duchu vybavovala, jak s nimi matka večer sedávala u stolu, vlídná a milá, a četla jim biblické příběhy. Uměla vytvořit neskutečně laskavou atmosféru, ale když na ni teď pomyslela, pocítila zvláštní osten přímo u srdce, který ji upozorňoval na určitý nesoulad mezi nimi. Jméno Charlotte měla sice po matce, ale nechtěla být jako ona. Pamatovala matku, jak neustále tříští své síly v malých trápeních, pořád se souží drobnými starostmi o každé dítě, takže působila, jako kdyby nikdy nezažila odpočinek. Často organizovala desítky akcí najednou: bylo třeba sehnat učitelku zpěvu pro Alici, dárek pro Eleanor, nového ošetřovatele pro Waldemara, domluvit otci vyspravení saka, dohlédnout, zda vyšly v novinách jeho inzeráty. A připravit prádlo na teplejší sezonu. A také opravit tapety v salonu. V mládí přece toužila udělat tolik záslužných činů pro celé lidstvo a pozvednout je silou své lásky, chtěla se připojit k ideální komunitě a začít nový, vyšší život. Nic z toho se nestalo a Charlie si uvědomila, že matku už nemůže obdivovat tolik jako dřív. Sama chtěla v životě dokázat mnohem víc. Na tento svět přece nepřišla proto, aby se zařadila mezi běžné lidi a plýtvala svými silami na banální úkoly, jako je péče o oblečení nebo shánění čerstvé tresky k večeři. V tom byla Charlie spíš na straně otce, který razil heslo, že se všichni mají snažit, aby jimi mohl začít slavný rod. Charlie to měla rozhodně v plánu. Teď konečně objevila hudbu, sice dost pozdě, ale přece, a na rozdíl od své matky chtěla překročit úzké hranice domova a dát světu prostřednictvím umění něco velkého.

Na lipské konzervatoři

Přepracování se vymstí vždycky.

C. G. M.

Lipsko, 1869

Poté co zaoceánský parník připlul do německého přístavu v Hamburku, musela Charlie s otcem ještě absolvovat několikahodinovou jízdu vlakem, nicméně vědomí, že už jsou na souši a blízko cíle, jí dodalo nové síly. Noční vlak z Hamburku do Magdeburku jel únavných devět hodin, ale ty využili ke spánku. Charlie si konečně vydatně odpočinula, ve vlaku se jí spalo mnohem klidněji než na lodi. Z Magdeburku pokračovali dalším vlakem směr Halle–Leipzig a k poledni dorazili do cíle.

Lipsko je přivítalo velmi přívětivě. Otec se tu cítil jako doma, město už dokonale znal a měl tu i pár dobrých přátel. Charlie se od první chvíle v Lipsku líbilo. Město na ni působilo světlým, vzletným dojmem a romantické městské domy probouzely její představivost. S otcem se nejprve ubytovali v penzionu paní Vogelové na Turnerstrasse 16 a pak si zašli na chutný oběd. První den se rozhodli věnovat odpočinku, ale Charlie už se nemohla dočkat příštího rána, až bude spolu s otcem objevovat město. Rudolph Garrigue hned po příjezdu stihl rozeslat svým známým několik telegramů, že už jsou na místě. Chtěl se s nimi sejít a představit jim svou dceru. Charlie přitom důrazně oznámil, že na německém území vyžaduje, aby s ním mluvila výhradně německy, a zdokonalila se tak v jazyce, ve kterém bude další rok probíhat nejen veškeré její studium, ale i běžný praktický život.

Druhý den ráno bylo přímo dokonalé počasí. Otec měl v úmyslu ten den využít k tomu, aby dceři ukázal všechna místa, která pro něj něco znamenala. Vypravili se spolu k závodům F. A. Brockhause, kde ji představil několika svým bývalým obchodním přátelům, kteří pracovali v oblasti prodeje knih, a po společném obědě ji vzal do kostela sv. Tomáše, v němž kdysi kázal německý teolog a zakladatel protestantismu Martin Luther a kde působil a byl pohřben J. S. Bach. Zastavili se také v nedalekém koncertním domě Gewandhausu a koupili si lístky na večerní hudební představení. Mezitím ještě navštívili několik dalších přátel a Charlie si uvědomovala, jak si otce v Lipsku stále váží. A Rudolph Garrigue chtěl svou dceru zase seznámit s co nejvíce lidmi, aby se měla na koho obrátit, až tady bude na všechno sama.

Nastal čas otcova odjezdu. Charlie se těšila, že bude poprvé ve svém životě odkázaná jen sama na sebe a bude se moct zcela soustředit na svou hudební dráhu. Blížil se 9. říjen 1869 a s ním i začátek školního roku na „Conservatorium der Musik in Leipzig“, Lipské hudební konzervatoři. Ta byla založena v roce 1843 a sídlila přímo ve dvoře Gewandhausu, měla totiž vychovávat nové mladé hudebníky pro zmíněný koncertní dům. U jejího zrodu stál dr. Johann Georg Keil, dvorní rada a člen vedení Gewandhausu, který pro svou myšlenku nové hudební vzdělávací instituce dokázal získat podporu kapelníka a skladatele Felixe Mendelssohna Bartholdyho, koncertního mistra Ferdinanda Davida a skladatele Roberta Schumanna.

Ve svých počátcích měla škola jen šest vyučujících, ale všechno to byly významné osobnosti hudební scény. Mendelssohn tu vyučoval hudební kompozici, Schumann zase klavír, vyučoval se tu i zpěv, hra na housle a varhany. Jak se škola rozrůstala, stával se z ní respektovaný vzdělávací ústav. Konzervatoř stále úzce spolupracovala s Gewandhausem, který byl už od roku 1781 považován za svatostánek hudebních produkcí v Lipsku, proto upřednostňovala výuku směrů, jež se uplatnily při koncertech, a preferovala rakouský a německý romantický repertoár. K moderní tvorbě se zde přistupovalo zdrženlivě.

Studenti byli na konzervatoř přijímáni – až na výjimky – po složení přijímací zkoušky u Carla Reineckeho, učitele hry na klavír a kompozice. I Charlie se této zkoušce pravděpodobně podrobila, je ale možné, že někteří studenti ze zámoří byli od přijímací zkoušky osvobozeni, v jejich případě stačilo doporučení učitele a úhrada školného. V každém případě byla Charlie v roce 1869 na konzervatoř přijata a nastoupila do nového ročníku. V prvním roce ji čekalo studium následujících předmětů u tří vyučujících:

sólový klavír – Ernest Ferdinand Wenzel,
hraní v souboru – Ferdinand David,
teorie hudby a kompoziční technika – Oskar Paul,
přednášky z dějin a teorie hudby a estetiky – Oskar Paul.

Příchod na konzervatoř a první dny tam strávené způsobily Charlie mírný šok. Najednou se ocitla ve společnosti vysoce motivovaných a nadšených studentů, kteří měli za sebou dlouholetou hudební přípravu a často pocházeli z rodin s bohatou hudební tradicí, takže zpravidla velmi obstojně hráli na několik hudebních nástrojů, a to už od útlého věku. Také jejich studijní nasazení bylo hektické. Bylo běžné, že se žáci

zdejší konzervatoře věnovali teoretickým předmětům a hře na klavír až dvanáct hodin denně od pondělí do soboty, a ve svém volnu ještě obcházeli pěvecké sbory a hudební spolky a studovali nové skladby. V neděli navštěvovali všechny hudební koncerty, na které měli jako studenti konzervatoře volný vstup, mnozí z nich brali soukromé hodiny navíc a snad jediný volný čas, který jim zbýval, věnovali psaní dopisů rodinám o tom, v čem už pokročili. Konzervatoř si také zakládala na tom, aby její studenti byli v co nejkratší době schopni suverénního vystupování na veřejnosti, každý pátek v šest hodin večer proto pořádala „hudební soirées“,²² kde mohl každý předvést, co se za týden naučil nebo co sám zkomponoval. Vlastní tvorba byla u mnohých nadějných studentů naprostou samozřejmostí a učitelé to od nich očekávali a podporovali je.

Studentský svět lipské konzervatoře se vymykal všem představám o uvolněném a bohémském prostředí, kde je studentům dovoleno experimentovat a hledat svůj styl. Zdejší řád se spíš podobal řeholi. Studenti tu žili v dokonalé izolaci od okolního světa a bez přestání tvrdě pracovali, protože museli rychle vypěst a stát se ideálními kandidáty pro koncertní dům Gewandhaus. Přehnaná snaha byla vítaná, nadměrné úsilí tu bylo normou. Na výběr hráčů do orchestru byly kladeny obzvláště vysoké nároky, takže se mnozí adepti cítili pod neustálým tlakem, že necvičí dostatečně. Na nějaké přátelství mezi studenty nezbývalo moc času, a pokud vůbec vzniklo, tak spíš jen vzácně. Každý tu bojoval sám za sebe.

Když Charlie viděla, jak je ve srovnání se svými spolužáky na míle pozadu, rozhodla se, že musí vykompenzovat všechna ztracená léta. Opatřila si všechny noty, které jí její učitelé doporučili (Clementi, Bach, Plaidy, Czerny), sestavila si nový plán přípravy a s urputností sobě vlastní se pustila do cvičení. Napsala také domů dopis s prosbou, že naléhavě potřebuje bydlet někde, kde mají klavírní křídlo vhodné k cvičení, a už za pár týdnů se stěhovala do penzionu U Göringů, v jejichž salonu byl takový nástroj k dispozici. Učitelé její zaujetí a práci oceňovali a brzy si všimli i jejích prvních skutečných pokroků.

Charlie nepovolila v nastaveném tempu a už na konci prvního roku studia ji dr. Oskar Paul, vyhlášený muzikolog a skladatel, chválil, že se výrazně zdokonalila. Ve školním hodnocení o Charlie napsal: „Píle a vytrvalost jsou svědomité žákyni vlastní, dosáhla velmi pozoruhodného pokroku.“ Jinak to viděl její druhý učitel klavírní hry, Ernst Ferdinand Wenzel. Chválil sice její nasazení, ale celkovou úroveň hry hodnotil velmi nízko: „Je ještě velmi slabá, avšak velmi se snaží a úkoly cvičí s péčí a pílí.“²³

Profesor Wenzel byl vyhlášený svou prchlivou povahou, a když žák udělal chybu, dokázal se natolik rozčítit, že noty litaly po celé podlaze, Wenzel běhal po místnosti tam a zpátky a dštil kolem sebe síru. Charlie to bohužel také zažila. Když se nechala někdy při hře unést emocemi a nepatrně zrychlila, dal jí to profesor pořádně znát a nevybíravými slovy ji za takový amatérismus vyplísnil.

Tady v Lipsku už Charlie nikdo nešetřil. Na mnoha místech jí dávali jasně najevo, že dovednosti, které si přivezla z domova, jsou naprosto nedostačující k tomu, aby se udržela mezi průměrnými studenty, natož aby pronikla mezi premianty. Avšak bojovnost Charlie po takových výtkách neklesala, spíš naopak. Na všechny přednášky pilně docházela, nevynechala jedinou hodinu a každý den zvyšovala nároky, které na sebe kladla. Aby ten nápor vydržela, skamarádila se s jinou studentkou klavírní hry, Elenou Fedotovnou Tkačenkovou,²⁴ která předtím studovala hudbu v Petrohradu, a vzájemně si pomáhaly. Půjčovaly si navzájem noty, po náročných hodinách hudební teorie si dodávaly odvahy a spolu se také snažily získat pozvání do vyhlášeného salonu klavírního virtuosa Ference Liszta.²⁵ Tam se scházeli jen ti nejnadanější studenti konzervatoře a před mistrem se předháněli v hraní jeho vlastních skladeb, jako byly například *Transcendentální etudy*. Charlie věděla, že k výrazným talentům nikdy patřit nebude, ale přesto si moc přála na vlastní kůži zakusit atmosféru Lisztova výmarského salonu. Podařilo se jí to díky Emmě Kochové, spolužačce, která už ke kroužku mistrových žáků nějakou dobu patřila.

Maďarský skladatel a klavírní virtuos Ferenc Liszt byl ve srovnání s akademickým světem konzervatoře pravým opakem a na mladé žáky působil jako zjevení. Sami studenti si uvědomovali, že konzervatoř je až zbytečně zpátečnická, že už dlouhá léta setrvává v zajetí klasického repertoáru Gewandhausu, a byli otevření novým proudům a svěží inspiraci. Našli ji u Liszta. Návštěvy u něho se konaly tajně, protože se k nim konzervatoř stavěla s nelibostí, přesto studenti soutěžili v tom, kdo geniálního skladatele nejvíc zaujme a získá privilegium stát se jeho pravidelným žákem a členem jeho tajného kroužku.²⁶

Charlie se se svou přítelkyní z konzervatoře na jednu takovou výpravu do Výmaru za Lisztem vydala. Uvítala je Lisztova věrná pomocnice Pauline, usadila je v salonu a přinesla jim čaj a čokoládový koláč. Postupně se scházeli další studenti a ti znalí situace začali pokládat svoje noty do štůsku na kraj klavíru. Když se objevil charismatický „abbé Liszt“, noblesní jako velkovévoda, všichni vyskočili. Liszt se začal probí-